

pod dalšími pseudonymy a budí tak dojem, kdovíkolik dalších lidí vystoupilo na jeho podporu. Křen tuto unfair metodu označil za porušení etiky vědce, což je evidentní.

Byl jsem kritický k Mlynárikovým pracem, i když je Vasil Biľak chválil, nevím proč bych k stejně primitivní metodologii měl být nekritický nyní, zvláště když si o to Mlynárik sám řekl textem, na který se odvolává (Národní politika č 3., 1983). Je to ubohost takto umlčovat demagogií kritiku své chybné metodologie.

Duben 1985

Jan Tesař **Problém politický**

(komentář k dopisu čtyř kolegů historiků mluvčím Charty 77)

Nejprve též já poznamenávám, že toto moje stanovisko není meritorním vyjádřením k situaci v československé historiografii (toto je politický časopis), ba ani ne k dokumentu Charty 77 číslo 11/84 vcelku, nýbrž jen ke zveřejněnému dopisu čtyř historiků, a ten je pro mne jen dalším argumentem a východiskem k pokračování v meritorní kritice československé takzvané opoziční takzvané POLITIKY.

Dále chci vyjádřit čtyřem signatářům dopisu poklonu za jejich noblesu, s níž odmítají extrémní odsudky tzv. oficiálních historiků obsažené v napadeném dokumentu mluvčích Charty. Ač sami byli zbaveni možnosti pokračovat ve své práci, zčásti i ze součinnosti svých bývalých kolegů, přece jen po pravdě oceňují výsledky jak institucí, z nichž byli vyhnáni, tak kolegů, kteří v nich směli zůstat. Takový postoj je ovšem pro historika vlastně samozřejmos-

tí (a měl by být i samozřejmostí i pro kultivovaného politika vždyť je to v podstatě jenom konstatování objektivní pravdy!)

1. Zde jsem uprostřed věci: Oficiální historiografii se vytýká, že překrucuje skutečnosti, falšuje atd. A s absolutním nedostatkem zábran se dělá totéž při konstatování daného stavu určité oblasti společenského života a úsilí v něm patrných. Jaká je morální hodnota takovéto kritiky?

2. Jaká je politická hodnota, jaké jsou politické perspektivy založené na nalhávání do vlastní kapsy?

3. V napadeném dokumentu Charty 77 č. 11/84 je obsažena nejen urážka o „několika poctivých“, kterou autoři dopisu právem kritizují, nýbrž je k ní v závorce připojeno, že těchto poctivců „ubývá den ze dne“. Tedy implicity urážka celé nastupující generace. Jaké má politické perspektivy takovýto přístup ke generaci, která má všechny důvody k pohrdání generací 1948, 1968, 1977 ... Jaké politické výsledky může mít takovýto přístup?

4. Fanatikům statistiky přenechávám, aby spočítali, kolikrát se v textu napadeného dokumentu Charty 77 č. 11/84 používá výrazů jako „katastrofa“, „zánik“, „tragédie“ a tak podobně v různých podobách. Nejde jen o výrazy, ale o celkový tón lamentace spojené s věštěním ještě horšího stavu v budoucnu („den ze dne ubývá poctivých“) tedy od středověku typický sociálně psychologický rys vyznačující SEKTU a GHETO, ani po takovémto přece úplně zřetelném projevu není jasné, o co jde, a to již nejméně od roku 1978?

5. Apokalyptické myšlení, alespoň v novověku, samo předem jakoukoli možnost politického úspěchu vylučuje. Předpokladem k politickému úspěchu je realistické vidění světa, jaký je a důležitým faktorem (novým faktorem) situace bylo by právě konstatování n

o výc h rysů ve společnosti. Myslí si mluvčí, zcela už v duchu režimu, jež kritizují, že celá společnost beze zbytku rovná se režimu, a že tedy nejlepší negací režimu je „zásadní“ negace celé společnosti a každého kladného úsilí v ní?

6. Kdybych ještě bydlel v Československu, cítil bych se před svými bývalými kolegy z Historického ústavu natolik politicky kompromitován a nadto se tolik lidsky styděl, že bych jim i „mluvčím“ asi poslal sdělení, že jako původní signatář Charty nechci s ní mít nic společného. Nevím ovšem, zda nějaký podobný důvod mají či nemají jiní, kteří to vskutku činí a jimž pak mluvčí odpovídají s pocitem vznešené mravní převahy. Zato vím, že desítky konkrétních lidí, které jsem znal, měli podobné důvody aby n e p ř i s t o u p i l i k Chartě. Politický debakl Charty se vysvětluje jejím ghetovním prostředím s ustavičným náznakem mravní nadřazenosti nad inferiorní masou národa. Dokument 11/84 je novým důkazem nejen odborné nekompetentnosti, ale zejména takového přístupu. Je ještě i po něm nevidět, jak pochybný je to přístup?

7. Jen v jednom se distancuji od čtyř kolegů historiků, totiž v v jejich bodě 6. Není pravda, že toto je porušení dosavadní praxe při formulování dokumentů. Příkladem téže praxe, kde konkrétně vím o odborné nekompetentnosti, nedemokratické manipulaci a politicky velmi negativních důsledcích zároveň, je výtvar zvaný Dokument o atomových elektrárnách z roku 1978, jenž záměrně opomenul podklady, s nimiž se na Chartu obrátili odborníci, přičemž bylo policejních zásahů využito k **nedemokratické manipulaci** za zády signatářů. (Z tohoto obvinění vyjímám Jaroslava Šabatu, jenž byl sám zatčen, a rád konstatuji, že v jeho politické praxi byly naopak demokratické rysy a také politicky moudrý přístup důsledně uplatňovány.) Politicky negativní důsledky znamená zcela konkrétně, a to nejen v tomto případě: odvrát specialistů příslušného oboru os sympatií s Chartou. Podtrhuji však nikoli nekompetentnost, nýbrž nedemokratickou

manipulaci, o níž je protest čtyř zcela jasným (pro mne jen dalším) dokladem.

8. Mluvčí neposlali svůj dokument žádnému historickému ústavu, žádnému z existujících historických klubů nebo kroužků. (Proč také? Vždyť ho nediskutovali ani s historiky, kteří jsou signatáři Charty!) Poslali ho rovnou presidiu ČSAV – tedy lidem, kteří jsou kompetentní asi tak jako autoři dokumentu sami, a kteří jsou navíc sociálně zainteresováni právě na těch zločinech, které páchá režim, mimo jiné i v ohledu na dějinné vědomí československé společnosti. Je to pokračování vžitě praxe, že se výtvořily hrdě zvané dokumenty posílají (jako mukl se vyslovím výstižným jazykem muklovským) Placatému Kamenovi na Hradě, naprosto však nejsou chápány jako podklad a nástroj ke společenské diskusi, která by měla být cílem). Nevyhnutelně logicky, za předpokladu ovšem, že se nějaký společenský cíl sleduje.

9. V jednom ohledu je Dokument Charty 11/84 vsutku dokumentem, ba i historickým: totiž v úplné absenci jakýchkoliv pozitivních projektů a přesto použitím výroku, jakoby byly „navrhovány (nějaké) cesty k nápravě“. Což dohromady zcela logicky, znamená absenci představy, co je logický projekt, respektive absenci vědomí o jejich základní politické potřebnosti pro jakoukoli iniciativu a za každých podmínek. Toto je historický dokument o příčinách debaklu české opoziční politiky po roce 1977.

10. Zde je již celá odpověď na otázku po příčinách politického debaklu Charty. Já však toto vše píšu a tolik místa celé věci věnuji z tohoto důvodů následujícího: **Proč a jak je toto všechno možné? Odpověď zní, že to umožňuje nedostatečnost demokracie v nezávislých strukturách.** Jakákoliv nezávislá struktura vznikající v totalitarismu, musí pamatovat, že žije nejen v režimu, ale i ve společnosti totalitarismem hluboce poznačené: nedostatečná vyvinutost občanské společnosti je ostatně jednou z příčin

samotné existence totalitního zřízení a režim, který je na nevyvitosti demokratických struktur založen, samozřejmě ze své podstaty jejich vznikání v jakékoli podobě zdržuje. To poznačuje i celé společenské myšlení a to dokonce i oponentů režimu! Ohromným politickým problémem při odstraňování totalitního zřízení jsou vždy totalitní pokusy jeho oponentů! Jsou to však vždy instituce (v jakékoli podobě), které k prosazování demokracie (alespoň uvnitř nezávislých struktur) vedou: lidé nejsou ani andělé ani ďábli, a demokratické vztahy a instituce jsou ten jediný nástroj schopný totalitním pokusem čelit.

Charta 77 své demokratické struktury nepěstovala a nekultivovala. Původně tomu bylo tak proto, že reformní komunisté, kteří tehdy měli moc s ní manipulovat, si to ze svých stranicky zjištěných zájmů nepřáli. Občanské struktury tudíž nevznikly ani uvnitř tohoto ghetta, o společnosti ani nemluvě. S dobou a vývojem došlo k čemu dojít muselo.

Měli jste se kolegové historici probudit z politické letargie před nějakými třemi pěti léty. Jelikož jste to neučinili, už zase někdo brnká na piano, aby ukázal skladatelům, jak má znít správná hudba. Jestli je to brnkání komunistické či katolické, je zcela podružné. Ideologie (konkrétní podoba ideologie) je podružná věc v totalitním myšlení. Ideologie je funkcí. Je zřejmě dobře, že Charta utrpěla debakl, když se nedokázala vyhnout totalitnímu pokusu. Nové hnutí, které časem nevyhnutelně vznikne, by si z této historické zkušenosti mělo vzít to poučení, že obcházet nebo rovnou potlačovat demokratické principy v protitotalitním hnutí z úzce stranických zájmů je krátkozraké.

x/ Chtěl bych své kolegy ubezpečit, že kdykoliv se mi v zahraničí dostane příležitost hovořit o nynějším stavu československé historiografie, vždy velice zdůrazňuji zasloužilou práci, kterou vykonali naši kolegové, jejichž charakter byl v určité době slabší, než

tlak moci na ně. Zdůrazňuji velkou kulturní práci, kterou vykonali navzdory režimu, ale také jejich nepochybný zápas o znovunalezení vlastní lidské integrity narušené tlakem moci: vždyť jejich pracovní výsledky nepochybně dokazují, že jejich dilema z let 1969-1970, „pokračovat v práci nebo se zachovat čestně“ nebylo, v jejich subjektivním světě, jenom vykonstruovanou výmluvou pro špatnost a nečinnost zároveň. Vždycky upozorňuji na pozoruhodná díla týkající se nejen obecně českých a slovenských dějin, ale též například dějin české literatury, dějin české filosofie atd. Prokázal bych autorům pochybnou službu, kdybych je jmenoval zde, avšak vždycky je zdůrazňuji v příslušné situaci. Také představitele české kultury v zahraničí, pokud to jsou schopni chápat, upozorňuji, že pod skromnými názvy dílčích prací o našich dějinách se nejednou skrývají zcela nové pohledy, překonávající tradiční stereotypy jednotlivých filosofických přístupů k českým dějinám, a nové, jasné syntézy – které je ovšem nutno umět vyčíst. Nemyslím, že by nás bylo mnoho v emigraci, kteří tak smýšlejí.

Ale pravda se vyplácí. Nespravedlivá kritika „oficiální“ kultury je totiž cizím posuzovatelem chápána (a právem) jako typický projev emigrantské mentality (se mnou vše odešlo) a je pak argumentem proto kritikovi. Z této emigrační zkušenosti by si mohli vzít poučení i činitelé domácí (J.T.)

Dialogy, 6/84, Paříž, str. 89-91

Kde nechal Tesař díru v textu, zjistí čtenář snadno, sečte-li podle jeho rady jak často je ve vlastním Tesařově textu slovo „debakl“. Ale žerty stranou, pokud Tesař posuzuje současnou historiografii, přistupuje k ní jako historik a v mnohém s ním mohu souhlasit. Zato, když soudí současnou českou historií, posuzuje ji jako hysterik.

Milan Hübl